

Täysistunto

Keskiviikko 11.1.2023 klo 14.00—17.48

12. Lakialoite laiksi Suomen perustuslain muuttamisesta

Lakialoite LA 71/2022 vp Mai Kivelä vas ym.

Lähetekeskustelu

Puhemies Matti Vanhanen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 12. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 30 minuuttia. — Edustaja Kivelä.

Asian käsittelyssä noudatettiin aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Keskustelu

17.11 **Mai Kivelä vas** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Eläimet tarvitsevat perustuslain suojaa oikeuksiensa toteutumiseksi. Eläinten laajamittainen hyväksikäyttö on yksi aikamme vakavimpia ongelmia. Eläimet ovat tuntevia ja tietoisia yksilöitä, joilla on tarpeita ja joille siten kuuluu oikeuksia, jotka ovat eläimille relevantteja. Oma tavoitteeni on, että eläinten oikeudet tunnustetaan yhteiskunnassamme ja eläinten hyväksikäyttö kyseenalaistetaan.

Valitettavasti lainsäädäntömme on nykyisellään pahasti epäonnistunut eläinten hyvinvoinnin ja eläinten oikeuksien turvaamisessa. Tämän lakialoitteen perimmäisenä tavoitteenä on, että eläinten asema yhteiskunnassamme aidosti paranisi. Lain tulisi suojella kaikkia yksilöitä mielivaltaiselta kohtelulta. Jos me otamme lähtökohdaksi sen, että väkivalta heikompaa kohtaan on väärin ja että juuri lainsäädäntö on väline suojella yksilöitä hyväksikäytöltä, niin ei ole perustetta rajata tätä suojelua vain ihmisiin. Jo nykylakimme tunnistaa sen, että eläimiä tulee kohdella hyvin ja eläimille kuuluu oikeus hyvään elämään, me olemme vain pahasti epäonnistuneet tämän turvaamisessa lain tasolla. Yleisellä tasolla eläinten aseman parantaminen ja eläinten tehotuotannon kyseenalaistaminen edistävät empaattista ja ekologisesti kestävästä yhteiskuntaa, joka on myös ihmisen etu. Tänä ekologisen kriisin aikakautena se on itse asiassa myös ehto meidän oman turvallisen tulevaisuutemme takamiseksi.

Lakialoitteeni perustuu Suomen eläinoikeusjuristien laatimaan esitykseen eläinten perusoikeuksien kirjaamiseksi perustuslakiin, ja haluan kiittää järjestöä tärkeästä työstä eläinten aseman parantamisessa ja lainsäädännön epäkohtien esiin nostamisessa. Kiitän myös kaikkia lakialoitteen allekirjoittajia.

Arvoisa puhemies! Miksi ehdotus perustuslain muuttamisesta, miksei tavanomainen lainsäädäntö riitä? Perustuslaki turvaa ihmisen perusoikeudet, ja sama olisi taattava myös eläimille. Perustuslaki turvaa ihmiselle oikeuden muun muassa elämään, henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen, mutta muunlajisten oikeuksia ei

Pöytäkirjan asiakohta PTK 147/2022 vp

mainita lainkaan. Lainsäädäntömme perustuu elämän suojelemiseen mutta vain, jos kyseessä on ihminen. Lainsäädännön pitäisi aidosti tavoitella myös eläinten elämän suojelemista. Vähintään lainsäädännön kautta pitäisi punnita eläimen oikeutta elää suhteessa eläimen elämään kohdistuvaan hyväksikäyttöön eli ihmisen intressiin käyttää eläintä omiin tarkoituksiinsa.

On aivan normaali asia meidän lainsäädännössämme, että eri tavoitteita ja eri oikeuksia punnitaan. Nyt meidän tulisi punnita, milloin ja missä tilanteissa ihmisen intressi esimerkiksi tappaa eläin on hyväksyttävissä suhteessa eläimen oikeuteen elää. Meidän tulisi punnita, onko tappaminen välttämätöntä. Kun kyse on ihmis- ja perusoikeuksista, me tunnistamme sen, että joskus eri oikeudet ovat vastakkain tai joskus oikeuksia pitää rajoittaa. Silloin me joudumme tekemään punnintaa ja arvioimaan esimerkiksi sitä, kumpi oikeus painaa enemmän tai onko oikeuksien rajoittamiselle edellytyksiä. Tästä korona-aika on ajankohtainen esimerkki, ja tätä tietenkin myös oikeuslaitokset tekevät koko ajan. Tällainen oikeuspunninta on siis jo nyt aivan normaalia, kun kyse on ihmisistä, ja nyt meidän olisi jo korkea aika ottaa eläinten oikeudet mukaan tähän oikeuspunnintaan. Koska Suomen perustuslaki on säädösten hierarkiassa ylimpänä, olisi muutoksella tietenkin myös positiivisia vaikutuksia muuhun lainsäädäntöön.

Arvoisa puhemies! Näen tärkeänä kirjata eläinten perusoikeudet perustuslakiin myös sen takia, että eduskunnassa nyt käsitellyssä oleva uusi eläinten hyvinvointilaki ei valitettavasti vastaa isoon osaan eläinten hyvinvointiin liittyvistä ongelmista. Ei voida puhua hyvinvointilaista, jos todellisuudessa suurin osa tämän maan eläimistä kärsii ihmisen mielihyvältäisesta kohtelusta; ei voida puhua hyvinvoinnista, jos suurinta osaa eläimistä kohdellaan käytännössä biomassana, hyödykkeenä, jonka suurin arvo on välinearvo ihmisen taloudellisessa toiminnassa. Mutta eläimillä kuitenkin on itseisarvo, arvo, joka on riippumaton ihmisestä. Vaikka ihminen kohtelisi eläintä kuin esinettä, ei eläin sellaiseksi muutu. Siksi ainoa vaihtoehto on muuttaa tapaa, jolla me kohtelemme eläimiä, ja tähän muutokseen me tarvitsemme lainsäädäntöä, joka aidosti turvaa eläinten aseman, lainsäädäntöä, joka aidosti vaikuttaa siihen, mitä mahdollisuuksia ihmisillä on hyväksikäyttää eläimiä.

Itse ajattelen, että meidän tulisi myös käydä vakava keskustelu siitä, minkälaisessa mittakaavassa eläinten käyttö esimerkiksi ruuantuotannossa on edes ihmisen omien intressien näkökulmasta tarpeellista, saati välttämätöntä. Ei ole kenellekään meistä enää uusi tieto, että nykyinen, valtavan mittakaavan teollinen eläinten tehotuotanto on monin tavoin vakava riski myös ihmisen terveydelle. Eläintuotanto kiihdyttää aikamme vakavimpia ympäristöongelmia ilmastokriisistä luontokatoon ja siten uhkaa myös ihmisen turvallisuutta ja mahdollisuuksia elää kestävästi. Siksi haluan korostaa, että se, että me muutamme lainsäädäntöä eläinten kannalta paremmaksi, on myös ihmisen etu. Itse uskon vahvasti, että on täysin mahdollista rakentaa yhteiskuntaa, joka on hyvä ja turvallinen ihmisille mutta myös muunlajisille eläimille, yhteiskuntaa, joka on inhimillisempi ja turvallisempi.

Arvoisa puhemies! Olen ollut vuosikausia mukana eläinoikeustoiminnassa, ja on tietenkin myös selvää, että eläinten aseman parantaminen ei tapahdu hetkessä vaan se vaatii sitoutumista vuosikymmeniksi. Eläinten perusoikeuksista keskustellaan eduskunnassa nyt ensimmäistä kertaa. Eläinten perusoikeuksien kirjaaminen perustuslakiin on pitkän aikavälin tavoite, ja olen tyytyväinen siihen, että keskustelu on nyt myös täällä eduskunnassa avattu. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Elomaa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 147/2022 vp

17.18 **Ritva Elomaa ps:** Arvoisa puhemies! Ensin haluan kiittää edustaja Kivelää tästä hyvästä aloitteesta, joka tähtää eläinten oikeuksien edistämiseen. Olen sen myös itse allekirjoittanut ja kannatan aloitetta.

Vaikka nykyinen lainsäädäntö edellyttääkin eläinten hyvinvoinnista huolehtimista, on se viime kädessä varsin puutteellinen eikä riitä turvaamaan tarpeeksi kattavasti eläinten asemaa.

Kuten tässäkin aloitteessa tulee ilmi, on aivan perustavaa laatua oleva ongelma, kun eläin käytännössä rinnastetaan voimassa olevassa lainsäädännössä esineeseen, jonka ihminen omistaa ja jonka kohtelu on käytännössä riippuvainen omistajasta muiden kuin luonnonvaraisten eläinten kohdalla. Yksityisen omaisuuden vahva lainsäädännön tarjoama suoja onkin keskeinen haaste eläinsuojelutyössä ja väärinkäytöksiin puuttumisessa.

Tässä aloitteessa tähdätään eläinten perusoikeuksien turvaamiseen viiden merkitykseltään varsin keskeisen pykälän kautta. Aloitteen pykäläkohtaisista perusteluista avautuu hyvin lukijalle se tosiasia, että eläinten perusoikeuksien kohdalla on todellakin paljon parantamisen varaa.

Olen itse pyrkinyt monin tavoin ajamaan eläinten oikeuksia. Viime vuonna jätin lakialoitteen, jossa ehdotettiin eläimen itseisarvon kirjaamista lakiin seuraavalla tavalla: ”Jokaisella eläimellä on itseisarvo, jota on kunnioitettava.” Käytännössä lakialoitteellani oli hyvinkin yhtenevät tavoitteet nyt käsittelyssä olevan lakialoitteen kanssa. Keskeinen ajatukseni oli, että eläinten itseisarvon tunnustaminen huomioisi eläinten oikeudet laajemmin kuin nykyinen lähestymistapa, jonka perusteella eläimelle ei saa aiheuttaa tarpeetonta kipua ja kärsimystä. Eläimen itseisarvo loisi uuden periaatteellisen pohjan eläinten oikeuksille lainsäädännössä. Sitähän käytännössä tässäkin aloitteessa ajetaan takaa: eläinten vahvempaa asemaa lain silmissä. On selvää, että nykyinen, yli 25 vuotta vanha eläinsuojelulaki on aikansa elänyt eikä ota huomioon tarpeeksi laaja-alaisesti eläinten hyvinvoinnin kokonaisuutta.

Arvoisa puhemies! On valitettavaa, että uusi eläinten hyvinvointilaki ei tuo kaikkia kauan odotettuja parannuksia eläinten oikeusturvaan, vaikka muun muassa monet eläinsuojelujärjestöt ovat seuranneet politiikkaprosessia suurennuslasin kanssa ja nostaneet epäkohtia ja puutteita esille. Elämme jo vuotta 2023, ja mielestäni eläinten oikeuksien kehitys on pahasti aikaansa perässä. Myös ihmisten yleinen mielipide on sillä kannalla, että eläinten oikeuksien toteutumisesta olisi huolehdittava jämptimmin.

Ei ole kestävää ja eettistäkään, että lainsäädäntö pohjautuu selvästi ajattelutapaan, jossa eläimen oikeuksia tarkastellaan ensisijaisesti talouden näkökulmasta ja eläinten kohtelua määrittää lähinnä välinearvo viihdykkeenä, lypsylehmänä ja lihakimpaleena.

Tämän lakialoitteen mukaiset muutokset nostaisivat eläinten perusoikeudet seuraavalle tasolle. Eläinten hyvinvointilaki on nyt meillä maa- ja metsätalousvaliokunnassa käsittelyssä. Se on valtavan laaja laki, ja nyt se uudistetaan. Siihen on tulossa kyllä aika paljon parannuksiakin, mikä on hyvä asia, mutta haluan nostaa yhden todella tärkeän ja suuren haasteen, joka on myös siinä hyvinvointilaissa. Siinä tulee sikäli ristiriitaisia ajatuksia, koska kun ajatellaan eläinten hyvinvointia ja sitten kun ajatellaan tuotantoeläimiä, niin kuinka tämä yhdistetään niin, että eläimiä kohdellaan todella hyvin ja myös tuottaja, eläintilan pitäjä, joka haluaa hyvin kohdella eläimiä, saa siitä myös sitten plussaa, ja se näkyy myös tuotteissa. Kuitenkin tullaan vielä syömään lähivuosina lihaa, kananmunia ja juodaan mai-
toa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 147/2022 vp

Suomalaisella eläintenpitäjällä, eläintilallisella menee todella huonosti tällä hetkellä. Hyvinvointikorvaus on hyvin pieni. Me haluamme, että eläimet voivat hyvin myös tuotantotiloilla, mutta se ei voi jäädä pelkästään tuottajan kontolle. Tällä hetkellä tuottajat eivät pysty panostamaan siihen, koska kustannukset ovat valtavan korkeat muun muassa energiassa ja lannoitteissa, joten tämä asia on se, mikä pitää ratkaista niin, että tuotanto jatkuu myös eläintiloilla ja niin, ettei eläintiloja menisi nurin, niin kuin tällä hetkellä on. Tämä kombinaatio pitää saada kuntoon. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Ja edustaja Hopsu, poissa. — Edustaja Holopainen, Hanna.

17.24 Hanna Holopainen vihr: Arvoisa puhemies! Olemme täällä käymässä tärkeää keskustelua eläimistä, ja myös minä haluan kiittää edustaja Mai Kivelää tämän lakialoitteen laatisemisesta. On tärkeää, että täällä puhutaan eläinten oikeuksista. Täällä on aiemmin käsitelty, tässä viime kuukausina, eläinten hyvinvointilakia, ja sen lainvalmisteluprosessista olemme huomanneet, kuinka haastavaa eläinten hyvinvoinnin ja eläinten oikeuksien parantaminen on, koska aina silloin, kun esimerkiksi puhutaan tuotantoeläimistä, siihen yhdistyy sitten erilaisia taloudellisia intressejä, ja silloinkin, vaikka tunnistetaan, että meillä on toimintamalleja, esimerkiksi tuotantotapoja ja -muotoja, joissa eläinten lajityypillinen käyttäytyminen ei missään määrin toteudu ja eläimille tuotetaan tarpeetonta tuskaa ja kärsimystä, näitä on vaikea muuttaa, tai sitten taloudellisista syistä halutaan näihin mahdollisimman pitkiä siirtymäaikoja, ja niistä neuvottelu on siksi ollut haastavaa.

Olisikin tärkeää, että pystyttäisiin paremmin turvaamaan kaikkien eläinten oikeus hyvään kohteluun, ja eläinten oikeuksien kirjaaminen perustuslakiin toisi tällaista suojaa. Ihmisten hoidossa oleville eläimille tulisi turvata vähimmilläänkin oikeus hyvään elämään ja hyvinvoinnin olennaisten tarpeiden täyttämiseen sekä kuolemaan ilman kärsimystä, myös silloin, kun kysymys on eläintuotannosta. Tällä hetkellä eläimillä ei ole perustuslaillista suojaa eikä myöskään eläinsuojelurikkomuksia oteta tarpeeksi vakavasti. Meillä on monia sellaisia oikeustapauksia, jotka ovat kansalaisten oikeustajua koetelleet kovasti. Esimerkiksi tällaisissakin tapauksissa, joissa eläimille on tuotettu hyvin suurta kärsimystä ja tuskaa, niistä langetut tuomiot ovat varsin pieniä tähän eläimille aiheutettuun haittaan ja kärsimykseen nähden. Olisikin tärkeää säätää tarkemmin tästä vastuusta, eläinten perusoikeuksien, hyvinvoinnin ja suojelun toteutumisesta.

Eläinten hyvinvoinnin turvaaminen ei saa olla toissijaista omistusoikeuteen tai yritystoiminnan suojaan nähden, kuten se tällä hetkellä osin valitettavasti on. Tämän on osoittanut myöskin eläinten hyvinvointilain valmistelu. Tällä hetkellä esimerkiksi eläinsuojeluasioiden ja eläimeen kohdistuneiden rikosten oikeuskäsittelyssä on suurena epäkohtana se, että eläintä ei edusta siellä oikeudessa kukaan. Omistaja voi edustaa eläintä silloin, mikäli hänen ja eläimen edut eivät ole ristiriidassa, mutta sitten esimerkiksi näissä eläinten kaltoinkohtelutapauksissa, jossa se tekijä on nimenomaan se omistaja, tällainen vakava ristiriita on olemassa. Olisikin syytä selvittää, voisiko esimerkiksi kansalaisjärjestöille myöntää oikeuden edustaa eläimiä oikeudessa, kun tällaisia tapauksia käsitellään. Tämä toteuttaisi paremmin eläinten oikeuksien toteutumista ja vastuuttaisi meitä kaikkia enemmän siihen, että eläimistä täytyy kaikissa olosuhteissa pitää huolta.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kivelä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 147/2022 vp

17.27 **Mai Kivelä vas:** Arvoisa puhemies! Haluan kiittää tähän keskusteluun osallistuneita edustajakollegoita puheenvuoroista ja tuesta tälle aloitteelle — se merkkää paljon. Tietenkin tiedostan samalla myös, että tälle aloitteelle on nyky-yhteiskunnassa vielä paljon vastustustakin, jota myös tässä nostettiin hyvin esille. Kuitenkin haluaisin sanoa henkilöille, joille ehkä tulee sellainen automaattinen vastustusreaktio, jos puhutaan eläinten oikeuksista, että meidän on kuitenkin myönnettävä, että eläimet ovat tärkeitä, eläinten elämä eläimille itselleen on tärkeä asia ja samaan aikaan ihmiset hyvin laajasti eri puolueista ylittäen välittävät eläimistä ja haluavat, että eläimiä kohdeltaisiin nykyistä paremmin. Koen, että tämä on yksi osa ihmisyyttä, että me välitämme eläimistä.

Toki jos ajatellaan puhtaasti tiedon perusteella ja ajatellaan, että haluamme perustaa politiikkamme tutkittuun tietoon, niin myös silloin meidän on hyväksyttävä se tosiasia biologisista lähtökohdista, että muut eläimet ovat hyvin pitkälti monella tavoin samanlaisia kuin me, ja jos me koemme, että meidän kärsimyksemme on väärin tai ylipäätään on väärin kärsimyksen aiheuttaminen tuntevalle yksilölle, silloin meidän on huomioitava tämä myös suhteessa muihin lajeihin. Toki on huomioitava myös se, että mitä enemmän saamme tietoa eläimistä, sitä enemmän me tiedämme eläinten tuntoisuudesta ja kognitiivisista kyvyistä ja näin edespäin, ja tämän päivitetyn eläinten hyvinvointitiedon tulee tietenkin peilautua sitten meidän lainsäädäntöön, mitä ei tällä hetkellä tapahdu.

Ja kolmas syy edelleen on tämä vakava kestävyyskriisi, joka sitten uhkaa myös ihmisen mahdollisuutta elää kestävästi tällä planeetalla, ja näen, että sen suhteen, miten me suhtaudutaan muihin lajeihin, muuttaminen on tiettyssä mielessä tämän kestävyyskriisinkin ytimessä.

Pääpointti tässä lakialoitteessa on se, että eläimet eivät tällä hetkellä nauti sitä lainsuojaa, joka heille kuuluisi, ja toivon, että tässä asiassa menemme eteenpäin yhteiskuntana, jos ei nyt lähivuosina niin kuitenkin jossain vaiheessa tulevaisuudessa. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin perustuslakivaliokuntaan.